

KAIP KALBAME

Aurelija Tamošiūnaitė

aurelijat@yahoo.com

Kieno kalba ar tarme kalbame: tėvo ar motinos?

Ar kada susimąstėme: kieno tarmės bruožų savo tartyje turime daugiau – tėvo ar motinos? Ypač jei abu tėvai – skirtingų tarmių atstovai: vienas/a žemaitis/ė, o kitas/a suvalkietis/ė. Šiais laikais, kai turime susiformavusią bendrinę kalbą, daug kas pasakytų: vaikas kalbės bendrine kalba. Tačiau ar tikrai?

Dar įdomiau, mišrių tautų šeimose. Kas nulemia vaiko kalbos pasirinkimą, kai tėvas kilęs iš vienos šalies, motina iš kitos, o šeima gyvena dar trečioje šalyje? Tarkime, tėvas – vokietis, motina – japonė, o šeima gyvena JAV. Žinoma, vaikas kalbės angliškai, tačiau dažnai tokiose šeimose augantys vaikai be vyraujančios kalbos moka ir vieno iš tėvų kalbą. Tad kurio iš tėvų kalbą vaikas mokės: ar vieno, ar abiejų? Jei vieno, tad kokia didesnė tikimybė: kad mokės motinos ar tėvo?

Nesu girdėjusi, kad kas nors panašų tyrimą būtų atlikęs lietuvių šeimose, tačiau neseniai Čikagoje tokia studija, tyrusi kieno kalbą pasirenka vaikai, buvo atlikta meksorikiečių (meksikiečio/tės ir puertorikiečio/tės) šeimose. Čikaga – išsiskiria iš kitų JAV miestų tuo, kad turi tiek nemažą puertorikiečių, tiek meksikiečių bendruomenę. Tad mišrios šių dviejų tautų šeimos šiame mieste nėra retos. Nors tiek meksikiečiai, tiek puertorikiečiai kalba ispaniškai, tarp jų esama ir tam tikrų dialektinių skirtumų: ne vien žodyno, bet ir fonetinių bei gramatikos. Tad kai vaikas gimsta tokioje šeimoje, kurios ispanų kalbos ypatybių jis turi daugiau: tėvo ar motinos, meksikiečių ar puertorikiečių?

Iš atlikto tyrimo, kurio metu meksorikiečiams buvo pateiktos žodyno ir kalbėjimo užduotys, paaiškėjo, kad iš 27 – 20 vaikų, dalyvavusių tyrimo, ispanų kalba buvo tokia pati kaip motinos. Tai rodo, kad vaikai linkę pasirinkti (svarstyti, kiek sąmoningai, kiek ne) motinos kalbą dažniau nei tėvo. Vienas iš aiškinimų, kodėl taip pasirenkama, siejamas su motinos vaidmeniu auginant vaiką: motina praleidžia daug daugiau laiko su vaiku nuo pat mažų dienų, tad vaikas daug dažniau ir girdi jos kalbą nei tėvo. Kita vertus, svarbus ir aplinkos vaidmuo. Jei vaikas daugiau laiko praleidžia su motinos tėvais, jei jo gyvenamoje aplinkoje visi kalba ta tarme, ar kalba, tai irgi nulems kalbos/tarmės pasirinkimą. Taip pat šiuo atveju svarbus ir tapatybės klausimas. Kalbėdamas viena kalba, ar tarme taip parodysi, su kuria tautine grupe tapatiniesi: meksorikiečių atveju – ar tu linkęs pabrėžti savo „meksikietišumą“ ar „puertorikietišumą“. Svarbi čia ne tik tapatybė, bet ir tėvų kalbos mokėjimo lygis. Žinoma, jei, meksorikiečių atveju, tėvo ispanų kalbos žinios tvirtesnės, nei motinos, vaikas įsisavins daugiau tėvo kalbos (tarmės) savybių, jei motinos – motinos.

Ir pabaigai: įdomumo dėlei paklausiu bendradarbės, kokia tarme – tėvo ar motinos, – jos manymu, kalbės vaikas, jei šių tarmės skiriasi. Ši nesuabejojusi atsakė – motinos. Nes pati vartoja tokias kalbos ypatybes, kurios buvo būdingos motinai, bet ne tėvui. Tad užduokime ir sau, jei esame iš mišrių tarmių (kalbų) atstovų šeimų, šį klausimą: kieno kalba/tarme – motinos ar tėvo – kalbame? Ar nustebino atsakymas?